

APIE MARGIRIO ŽYGIO POEMĄ

Kilęs¹ iš lietuvių bajorų giminės, užaugęs Lietuvos Guduose ir kalbėjęs bei kūręs Lietuvos lenkų kalba Liudas Kondratavičius (1823–1862) yra visų pirma Lietuvos poetas, savo kūrybą labiausiai jai paskyręs, jos gamtai, praeičiai, žmonėms apdainuoti pats pasisakydamas: „ja Litwę ciągle śpiewam, choć na różną nótę.“ Tačiau toji Lietuva per kelerius pirmuosius metus dažnai tebuvo graudžiai linksniuojamas vardas, daugiausia betgi taikomas pietinei buvusios Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos daliai, Gudijai. Apie Bobruiską gimęs, 1833–1844 Nesvyžiuje mokėsis ir tarnavęs, 1844–1852 gudų panemunės Zalučėje ūkininkavęs ir rašęs, su Vilniumi ir lietuviškąja Lietuvos dalimi santykių nedaug teturėjęs, poetas tepažino Lietuvos lenkus ir gudus, 1848 net gudiškai eilėraštį „Vieść“ buvo sukūręs. Jautėsi esąs lietuvis, bet lietuviškai nemokėjo, nei jautė reikalo pramokti.

1853 sausio mėn. jis su šeimyna išsikėlė į Vilnių, balandžio mėn. apsigyveno Boreikių ūkyje, kuriuo vertėsi, ligi 1857 jį paleido savo tėvams ir apsigyveno Vilniuje; 1861 be valdžios leidimo apsilankęs Varšuvoje, pagrižęs buvo suimtas ir kelis mėnesius apgyvendintas Boreikiuose. Iš Boreikių ir iš Vilniaus nekartą leidosi kelionėn į įvairias Lietuvos apylinkes, gavo sueiti su Lietuvos šviesuomene ir su nutautusiais lietuviais sodiečiais. Gedimino, Vytauto laikų Vilniaus tradicijos, populiari Vilniaus šviesuomenėje Teodoro Narbuto *Lietuvos istorija (Dzieje starożytnie narodu litewskiego*, 9 t. t. (1835 – 1841) ir Vilniuje kažkada apsilankęs jos garsusis autorius, susidūrimas sodžiuje su lietuvių kalba, kurios nemokėdamas poetas skaudžiai tai atjautė („aš, lietuvis, negebu su lietuviais susiprasti!“), visa tai ryškino jo lietuviškąją sąmonę, tiesiog galima sakyti – aiškiau jį lietuvinio. Jo Lietuva ir lietuviai darėsi aiškesni, lietuviškesni.

Jam dar Zalučėje tebegyvenant, 1852 lapkričio mėn. kreipėsi į jį lenkų apysakininkė Paulina Laučaitė Vilkonskienė (1815–1875), savo laiške kreipdama jo dėmesį į Myk. Balinskio veikale *Starożytna Polska* (Lietuvos skyriuje) primintą kryžiuočių metraščio žinutę apie didvyrišką Margirio žygį kaip puikią temą poemai (jako wyborny przedmiot do poematu – 1855 *Margirio* prakalba). Vilkonskienės laiškas ne laiku atėjo: poetas buvo prislėgtas kelių savo vaikų mirties ir atsakė niekam nesijaučiąs tikęs, bet sutiko su savo korespondente dėl poetiškojo temos gražumo (co do niezaprzeczonej poetyczności przedmiotu²). Jis ir iš viso nediršo kurti kilnios didvyriškos poemos, juoba nesijautė suprasiąs senovės lietuvių dvasią, nemokėdamas jų kalbos ir gerai nežinodamas jų papročių (*Margirio* prakalba). Vis dėlto jį traukte traukė prie šio darbo (pokusa została silną). Tik atvykęs į Vilnių ir apsigyvenęs Daunaro namuose, jis jau tariasi su Šv. Jono bažnyčios vargonininku, kompozitoriumi Stan. Moniuška, kurio Mildos muziką, pasemtą iš J. Ig. Krašiausio *Vitolio raudos* (I d.: *Anafielias*), jis girdėjo dar 1849 pradžioje jausdamas tuomet savo širdį lietuviškai plakant (czułem, że mi po litewsku serce bije³), ir rašo Margirio operos libretą. Tačiau svaiginamas miesto triukšmo jo nebaigia, jo rankraščiuose vėliau rasti 11 libreto puslapių buvo išspausdinti 1872⁴.

Persikėlęs Boreikiuosna ir ne tuojau nuo miesto svaigulių teatsigavęs, 1853 ne ką jis terašo, tik, matyt, nepamiršta ir Margirio temos, gal dar viliojamas Mickevičiaus 1823 *Gražinos* ir 1828 *Konrado Valenrodo*, Krašiausio 1840 *Anafielio*, 1842 *Mindaugo* ir 1844 *Vytauto karų*, nes jau 1854 pat

¹ Vikt. Gomulickis net kildina jį iš Kundrotų (Kondratowiczy Kondrat – Kurjer Niedzielny 1897 nr. 29).

² 1872 Poezye Ludwika Kondratowicza, II t., pusl. 343 (redakt. Vinco Korotinskio prierašas).

³ J. I. Kraszewski, Władysław Syrokomla, 1862 (iš Przegląd Europejski), pusl. 293.

⁴ Poezye, IV t., pusl. 229–240.

pradžioje ima jį kurti. 1854 kovo 8 rašo Krašiuskiui: „Nuo Naujųjų Metų esu kiek laimingesnis... Vaisių... matysi... Margirio poemą, kurią dabar rašau“⁵. Birželio mėn. jau priduria: „(Margirio) darbas jau artinasi galop, tik vargas man nemokant lietuviškai (biada z mają niezmajomością litewszczyzny): mokaus iš tavo Lietuvos“⁶. Kad pasisemčiau lietuviškojo oro, važiuoju kelioms dienoms Punion, Alytun, Merkinėn, aplankysiu Birštoną, Stakliškes. Perpiešiu Punios griuvėsius, ir ten apgyvendinsiu Margirį Narbutui paerzinti (na złość), kuris kryžiuočių minimą Pullen kur kitur kelia.“⁷ Ir tikrai, kitą dieną jau jis su būsimoju pomirtiniu jo poezijos leidėju ir biografu Vincu Korotinskiu išvyko iš Vilniaus pro Panerius, Vuokę, Trakus, Aukštadvarį, Stakliškes, Jėzną Punion, kurioje rado ieškomą piliakalnį ir gėrėjosi radęs tokias apylinkes, kurias vaizdavęs⁸. Grįžęs iš kelionių VIII 6 baigė *Margirį* Boreikiuose, o 1855 pradžioje šioji Lietuvos istorijos poema buvo išspausdinta Lipske Vilniaus knyginko Rubino Rafalavičiaus lėšomis; 1872 ją leisdamas Kondratavičiaus poezijos II tome, redaktorius Korotinskis prirašė jai ištrauką iš poeto kelionės įspūdžių ir savų paaiškinimų.

Margirio prakalboje poetas pareiškia: „kad ir ką skaitytojai apie Margirį sakytų, laikau jį geriausiu savo kūrinium (najlepsze z dzieci naszego ducha)... Toks džiaugsmas ir skausmas, kokį jutau jį kurdamas, leidžia taip jį vertinti.“ Tačiau jo laikų ir paskesnioji lenkų kritika kitaip nusistatė šio didžiausio (apie 4000 eilučių) Kondratavičiaus-Sirokomlės kūrinio atžvilgiu.

Jo bičiulis ir rėmėjas Krašiuskis, *Margiriui* tik išėjus, 1855 dienraštyje *Gazeta Warszawska*, tiesa, rašo apie didelį įspūdį, kokį sukelia Kondratavičiaus *Urodzony Jan Dęboróg, Kęs chleba, Margier ir Gawędy*, bet *Margirio* aukščiau už anuos kūrinius nekelia; kalba apie puikią įžangą, lengvas ir skambias eiles, atskirus nepaprastai įspūdingus epizodus, kaip belaisvio susitikimas su lietuviais, jo buvimas lietuvių pilyje, Margirio asmenybė, požemio scena ties aukuru, Eglės susitikimas su kryžiuočiu, jo išvadavimas, lenkų pasiuntinybė pas kryžiuočius, Pilėnų (Punios) gynimas, puikiai užbaigtos smulkmenos, bet čia pat nepripažįsta šio kūrinio tikra lietuvių epopėja, kaip poetas kad svajojo sukūręs, prikiša paskutinės scenos (pilies žuvimo ir jos gynėjų) ištesimą, per didelį jos lauktinumą, sekimą kitų (*Gražinos, Valenrodo*) nurodytu pavyzdžiu (vis tie patys, girdi, kryžiuočiai ir lietuviai, lietuviai ir kryžiuočiai – Kryžacy i Litwa, Litwa i Kryžacy) ir dalyko nereikškimą kuriuo nauju, dar nepatirtu būdu; Eglė primenanti Mickevičiaus Aldoną, Margiris ir kiti taip pat esą jau žinomųjų poemų didvyrių atmainos, kažkokie netikri, išskyrus vienintelę „Marti“, tikrą poemos heroję; Liūtas esąs perdaug dirbtinis, nenatūralus, Margiris „perdaug gailėstingas pagonis, perdaug didvyriškas barbaras“, poeto pasiimtoji ir savo prakalboje pažymėtoji virgiliškoji forma perdaug jį suvaržiusi, neleidusi poeto savybėms visiškai laisvai pasireikšti, padariusi kūrinį kiek blankų, neryškų.

Savo priekaištus kritikas sušvelnina pripažindamas, jog skaitant poemos forma jam atrodžiusi kaip tik tinkama, bet vėliau atsitraukus ir šalčiau pagalvojus, poema sukėlusį jame abejonių ir priekaištų. Pagaliau, sako kritikas, „gal mano sprendimas klaidingas, gal pats sukūręs jau pamirštas lietuviškas poemas (*Anafeliją* ir kitas) tik kitaip suprantu dalyką, gal dėl to esu aklas, net neteisingas?! Tad nepasikliaukite (saugokitės – streżcie się) šiuo mano sprendimu, net ir aš juo nepasitikiu“. 1935 VI 30 poetas pripažino Krašiuskiui panašius, kaip ir šis, daręs priekaištus dar tik būsimajam *Margiriui*, prisipažino nevykusiai pasirinkęs (nemokėdamas lietuviškai) vardą „Marti“ (šio priekaišto Krašiuskis nedarė), bet nesutiko su kritiko kėlimu lenkų pasiuntinybės (pasak poeto, ji visiškai nesanti reikalinga – jak dziura w moście) ir *Margirio* neįvertinimu (mie oddałeś sprawiedliwości charakterowi samego Margiera⁹). Šiaip ar taip, Krašiuskis jautė savo kritika nuskriaudęs Lietuvos poetą.

Aleks. Tišinskis 1872 pripažįsta poetą *Margiryje* aukščiausiai pakilus, puikiomis ir rimtomis eilėmis sukūrus įstoriškai galimus, gražius ir poetiškus įvykius, patį kūrinį esant šviesnį ir podziw budzący, dėl to skaitytojų nepaveikus, jo karštus žodžius, jų nesugraudinus didvyrių likimu, patį autorių ligi galo likus perdaug epišką, šaltą, nepareiškus savo tikrų jausmų. *Margiris* esąs *Valenrodo* kryžiuočių

⁵ J. I. Kraszewski, pusl. 334.

⁶ Krašiuskio veikalo apie Lietuvą I-asis tomas skiriamas lietuvių kalbai, tautosakai, padavimams, tikiškai. Išl. 1847.

⁷ J. I. Kraszewski, pusl. 335.

⁸ Wł Syrokomla, Wycieczki po Litwie w promieniach od Wilna, I t, 1857 m.

⁹ J. I. Kraszewski, Władysław Syrokomla, 341–352.

pasaulio ir *Anafielio* lietuvių dangaus (tikybos) junginys. Blogiausia, esą, kad paimta „žuvusi praeitis“ (historyczność umarła), kuriai mūsų jausmai visados esą šalti, dar blogiau – lyg ironija būtų jųjų šaltinis: „Pasiukojimas tikybai, kurios gerbti neturime pagrindo, tautybei (dla krapowości), kurios nieks nejaučia, greičiau verčia manyti, jog tokių akstinių (šaltinių) keliami žygiai nebūtinai esą tikri (niekoniecznie są z prawdy). Istorijos poemos priešistorinėmis temomis tiek kartais mus paveikia, sugraudina, bet tiktai tuo, kuo Konradas Valenrodas: tuo, kas šoje istorijos poemoje nėra istoriška.“¹⁰

Pagaliau Vlad. Spasavičius 1881 kur kas griežčiau už anuodu kritiku pažymi *Margirio* poemos silpnybę, griežtai ją smerkia: „Valenrodas suteikė Margiriui visą savo varšą... Margirio nusižudymas tai kasdienis nuotykis, nė kiek nerodo didvyriškumo ir nebent nepaprastose aplinkybėse gali būti vertas ko daugiau, negu užuojautos. Minių žudymasis nereiškia kurios tautos ar amžiaus savybių. Poetą ar istoriką gali patraukti ne pats kruvinas ir baisus finalas, tik gal galia ir kilnumas jausmo, kurs prie to privedė, tad didelis nuostolis, kurio gailintis rados saužudybė. Tokia pabaiga tuomet tėra labai reikšminga, jei ji baigia eilę didžiųjų istorijos įvykių, jei reiškia visos tautos ar didžios civilizacijos pražūtį... Tuo tarpu 1336 metai nebuvo lemiamieji, kažkur užsilikusi Pilėnų pilis vaizduotei nieko netaria, pagaliau nė saviškiausius saviškius negraudina senoji pagoniškoji Lietuva su savaisiais dievais... Dargi gavę tos tikybos raktą vargiai būtume patenkinti ir gėrėjęsi žiauria ir laukine tikyba, kuri dar XIV a. reikalavo žmonių aukų, kurias antropologai ir praistorininkai kildina iš kadaise visuotino kanibalizmo. Ugnies ir gyvulių garbinimas, prietarai ir burtai, žmonių aukos, girtavimas ir plėšikavimas, dar baisus drąsių lietuvių skurdas, vis tai dėmės, neigiamosios ypatybės. Istorijos poetas gali jas pažymėti, bet negali iš jų sudaryti didvyriškos apysakos, nes tuo tik sukeltų pasibjaurėjimą ir šlykštumą, užuot kėlęs pagarbą ir užuojautą senovės dalykams, kuriuos ryžosi priminti ir kelti. ... Kuomet Valenrodo ir Aldonos mintyse nieko nėra pagoniško, Kondratavičius ... į metraščio legendą apie Pilėnus įpynė lietuvių mitologiją, ir žmonių auką pavertė visų įvykių ašim ... Be to, jo talentui svetima buvo kurti didžios asmenybės... (tad) visi jo veikėjai yra paprastos menkystės (miernoty), nuobodžiai kokčios arba išviso dirbtinės... Basakojė kunigaikštystė Eglė jo paversta puikia, sentencionale dama... mūsų laikų, senos, nelietuviškos gadynės... Liūtas ir Margiris – du idilijų liurbiai, dėl kurių Lietuva turi žūti, nes jie nemoka nei savo dievų laikytis, nei ištikimai jiems ir Lietuvai tarnauti.“¹¹

Tad. Pini 1901 pripažįsta *Margiriui* gražių epizodų, dėl kurių jis maloniai (z przyjamnością) paskaitomas, bet drauge smerkia ne mažiau už Spasavičių: „Margirio, Liūto, Eglės elgesys kartais toks navatnas (dziwaczny), jog noroms nenoroms klausiamo: kam tie žmonės visa tai daro? Ar nemato, jog tai bloga ir juos pražudys?... Lietuvos dievams aukojamų žmonių paveikslas... Yra taip nesmagus, jog sukelia skaitytojo pasibjaurėjimą.“¹²

Nenusisekusį, menkesnį už kitus poeto kūrinįs laiko *Margirį* ir kiti kritikai: P. Chmieliovskis (1900), A. Drogoževskis (1905), Stan. Civinskis (1923) ir t. t., kad ir nepuola taip smarkiai kaip Spasavičius ar Pini.

Kartojame čia lenkų kritikas ne tam, kad būtume pasiryžę *Margirio* vertimo leidėjui šposą iškrėsti – atbaidyti skaitytojus nuo jo leidinio, ir ne tam, kad jas tikėtumės čia pat nugriauti: kritikose yra sveikų, rimtų pastabų, antra vertus – bent atskirus, gražius epizodus, eiles ir t. t. jos visos pripažįsta ir daugiausiai tik lygindamos *Margirį* su kitomis Kondratavičiaus poemomis ir pašnekomis (gawėdy) jį laiko silpnesnį. Nenuslėpdami betgi nuo skaitytojų kritikos balsų atkreipiame didesnį jųjų dėmesį į tai, jog kiti priekaištai radosi dėl to, kad poeto pavaizduotas senovės Lietuvos pasaulis yra kritikams visiškai svetimas. Pagonys, barbarai, kanibalai – štai lenkų kritikams senovės lietuviai, lenkų dar nepacivilizuoti. Kelis mėnesius į *Margirio* laikus pasinėręs poetas lietuviškai juos jautė, Margiris ir kiti senieji lietuviai jam nebe tamsūs barbarai, pagonys, tik savi, artimi, gyvi. Krašiauskio kad ir švelniai peikiamas, šiaip jau nesigiria, tos poemos jau nebelaiko savo geriausiu kūrinium, tik paties *Margirio* vis dėlto nuo širdies neatleidžia. Savas, lietuvis, ir jo pagoniškumas ne keistas kaip pašaliečiams, tik

¹⁰ A. Tyszyński, Wizerunki polskie, 1875 (Ludwik Kondratowicz i jego poezye, 1872), 225–228.

¹¹ Wł. Spasowicz, Studya nie z natury, 1881, 42–60.

¹² Tad. Pini, Władysław Syrokomła i jego utwory, 1901, 112–120.

artimas, toks suprantamas.

Kritika ne tik daug ko prikišo, bet ir sutartinai nurodė, jog ir skaitytojai šaltai šį kūrinį priėmė. Taip, poeto amžininkai, tie patys Lietuvos bajorai, kurie didžiavosi savo poetu, šį kartą jo kūrinium nesigėrėjo; jų protėviai savo kultūringiems palikuoniams per daug atrodė pagoniški, svetimi. Tačiau radosi ir *Margiriui* karštų skatytojų, tik nebe Kondratavičiaus kartos ir nebe bajoriškos kultūros bei tradicijų. Skaitydami jį, graudinos gimnazistai ir studentai Basanavičius, Kriaučiūnas, Pietaris, Arminas ir kiti aušrininkai, o vienas jų, kun. S. Narkevičius (Norkus) apie 1880 jį vertė Margirio lietuvių kalba. Vertimą pasiėmęs, 1882 Basanavičius jo pradžią išspausdino M. Šerniaus *Lietuviškoje Ceitungoje* Klaipėdoje Nr. 2, o 1883 daug daugiau Ragainės – Tilžės *Auszroje* (Nr. 3 *Margyris*, Nr. 4–7 *Margiu* pramintas). Vertimas nutrūko pirmosios giesmės XIX¹³ skyreliu, bet originalo neskaičiusiems ėjo ištisu kūrinium, veikė Didžiosios ir Mažosios Lietuvos patriotus. Ypač pradžia (originalo keliama bendrai visų kritikų) taikiai ir graudžiai, tikrai aušriškai jiems skambėjo:

Kur dingo, Lietuva, tavo didybė,
Kur kunigaikščiai ir dievų daugybė,
Kur garsios pilys darbo vaikų tavo,
Kur giesmininkai su giesmėmis savo?

Jaučiame ir Barono *Šilelio* – Kur toji puikybė... ir Visa prapuolė, ir Vištelio *Regėjimo* – Kur jūs dingot... Poemos kritikų neskaitytą vertimo skaitytojai per daug negudravo, naujus Lietuvos kryžiuočius, jos senovės, papročių, kalbos niekintojus ir persekiotojus abiem Nemuno pusėm prieš akis turėdami, drauge su poeto prikeltais savo protėviais, įnirtę „negyvus kryžiuokus kapojo jie, kirto“, spasavičiškai nesipurtydami, „laužan sukrovę aukavo dar kūnus, kad jiems atleistų kaltybę Perkūnas“. Margyris nebėjo jiems barbaru, kai neleido belaisvio nužudyti, pasilaikė jį dievams paaukoti, ir pranašingai skambėjo poeto-vertėjo nuomonė apie kryžiuočių būdą:

Šiandien prisieks tau, o ryt vėl vodys.

Nes jau ne sykį susitart' pasitaikė,
O niekad duotą žodį neužlaikė.

Ir gerai jie atjautė Spasavičiaus nepatikėtas lietuvių silpnybes:

Jis atleis kožnam didžiausią kaltybę,
Skriaudą užmirš, nelaimėj padės,
Kas gimtiniais žodžiais j jį prakalbės.

Vis dėlto kad ir padarė aušrininkams didelio įspūdžio *Margirio* vertimas, nebaigtas ir skyrium neišleistas, jis vėliau buvo pamirštas, išskyrus patekusių j jaunimo skaitymo knygas jo įžangą. Tačiau pats Kondratavičiaus prikeltas Lietuvos karžygys pritapo tautinei mūsų sąmonei, palaikytas kitų kūrinių, kuriems *Margirio* poema buvo tiesioginis ar netiesioginis akstinas rastis. Lietuviškas Kondratavičiaus kritikas bičiulis, jaunystėje *Vytauto kovas* sukūręs ir apie Lietuvos žmones bei kalbą karštas knygas parašęs, keliasdešimt metų Lietuvos nematęs Krašiuskis svetimame Dresdene prisiminė seniai paliktąjį kraštą, bent priminė jam Vištelis jo jaunystę susirašinėdamas dėl *Vitolio raudos* vertimo, prisiminė karžygišką jo praeitį ir ėmėsi kaip tik Margirio temos: 1881 išl. apysaką *Kunigas*. Kad ir aiški jai *Valenrodo* įtaka (prisiminkim, ką jis pats dėl to rašė Kondratavičiui!) ir *Margirio* poemos prisiminimas, bet čia Krašiuskio plunksna taip pajaunėjo, jog ir griežčiausi kritikai laiko jo

¹³ *Auszroj* pažymėta XVIII, nes originalo XV (trumpas, 12 eilučių) ten kažkodėl apleistas. Beje, Nr. 3 Red. (dr. Basanavičius) *Margirio* Pullen kelia savo valsčium Vilkaviškio apskr. Bartininkų valsč. Pelėniuosna Aistos pakrantėje.

Kunigą viena geriausių jo istorijos apysakų. Eglė, Marti, Liūtas užleido čia vietą Baniutai, Rėdai, Šventam, Rymui, bet pats Margiris liko, tik jaunas (juk ir aktorius čia atjaunėjo!), vedąs Baniutą. 1908 Adolfo Vėgėlės išverstas lietuviškai, *Kunigas* plačiai paskleidė Lietuvoje narsaus karžygio Margirio vardą.

Tik dar labiau jį sutvirtino 1905 M. Šikšnio išleista tragedija *Pilėnų kunigaikštis*, kuriai siužetas yra paimtas iš Krašiausio *Kunigo* apysakos. Per 30 metų vaidinama Lietuvos miestuose, miesteliuose ir kaimuose, ji vis ir vis primena mums didį Margirio žygį. Dar šį rudenį teko man ją matyti Švenčionėliuose mūsų mėgėjų nuoširdžiai vaidinamą, drauge su kitais vilniečiais graudintis ir didžiulis kilniu senovės lietuviu, grūdintis, stiprintis mūsų laikų kovoms.

Ir vėl Margiris prieš mus stoja, ne vien savo žygiu mus patraukdamas, bet ir žavėdamas stebėtinu savo literatūrinio pasirodymo grožiu: tai sena pasaka apie narsųjį kunigaikštį Margirį, Punios valdovą, brangiausia Vinco Krėvės *Dainavos šalies senų žmonių padavimų* 1928 leidimo dovana. Tūkstančiai Lietuvos vaikų yra ją skaitę, tūkstančiai ją dar skaitys ir narsųjį kunigaikštį statys sau kilniausiu tėvynės gynėju.

1936 sueina 600 metų nuo metraštyje trumpai tepaminėto Margirio žygio. Nelaukime iš istorikų apie jį ką nauja, neviliokime nė literatų konkursui ar premijai lankstyti: Vytautinio konkurso vaisiai yra žinomi... Juk medžiagos, medžiagos kiek tam turėta, o Margiriui?!... Tik bus, rodos, visiškai teisinga pažymėti margiriškė sukaktis drauge pagerbiant ir poetą, kuris jį pirmas mums priminė, tad verčiant Kondratavičiaus poemą. Tuo bus įvykdytas aušrininko pradėtas, bet nebaigtas žygis – rasti poetui naujų klausytojų (synów młodszych czasów), kurie ne šaltai, kaip kad bajoriškoji jo karta, tik serdecznie a pięknie jį apsupę klausytų.

Z łaskawym uśmiechem na twarzy,
Gdy wam powieść o wiekach dawniejszych wygwarzy.

Ar šis vertimas pasieks tą tikslą, nežinome, nes gausime jį skaityti, kaip ir kiti, tik jau išspausdintą.

M. Biržiška.
Vilniuje, Europos viešbutyje.
1935. XII. 16.

Liudvikas Kondratavičius, *Margiris*, Kaunas: Sakalas, 1936, p. 5–19.